

П'яте видання
Оновлене

ПЕДІАТРІЯ

За редакцією О. В. Тяжкої

NK
PUBLISHERS

Міністерство охорони здоров'я України
Національний медичний університет імені О. О. Богомольця

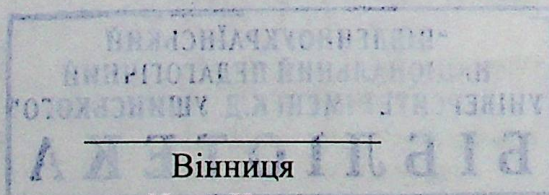

ПЕДІАТРІЯ

За редакцією професора О. В. ТЯЖКОЇ

Видання п'яте, виправлене та доповнене

*Рекомендовано Міністерством охорони здоров'я
України як підручник для студентів вищих медичних
навчальних закладів IV рівня акредитації*

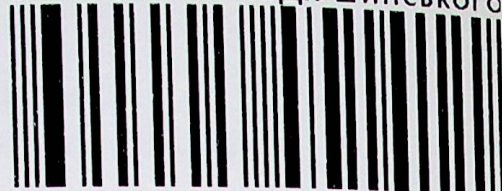

Вінниця
Нова Книга
2018

УДК 616-053.2(075)

П24

Б-ка ПНПУ ім. К. Д. Ушинського

545141

Рекомендовано Міністерством охорони здоров'я України
як підручник для студентів вищих медичних навчальних закладів
(протокол № 3 від 18.10.2007 р.)

Авторський колектив:

О. В. Тяжка, Н. Г. Горовенко, С. О. Крамарєв, В. І. Петренко, Т. В. Починок,
О. Г. Суліма, Є. Є. Шунько, В. І. Боброва, Д. О. Добрянський, В. О. Дорошенко,
Н. М. Пясецька, О. С. Яблонь, Ю. Б. Ященко, Ю. С. П'ятницький, А. М. Антошкіна,
М. М. Васюкова, О. П. Вінницька, Н. І. Горобець, О. М. Джурина, Л. М. Казакова,
Т. В. Кончаковська, О. О. Костюк, Ю. Ю. Краснова, О. Т. Лакша, Т. І. Лутай,
Т. В. Мелліна, С. В. Подольська.

Рецензенти:

Волосовець О. П. – член-кореспондент НАМН України, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри педіатрії № 2 з курсом медичної генетики та неонатології НМУ імені О. О. Богомольця, заступник директора Департаменту кадрової політики, освіти та науки МОЗ України.

Майданик В. Г. – академік НАМН України, доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри педіатрії № 4 НМУ імені О. О. Богомольця.

Бережний В. В. – член-кореспондент НАМН України, доктор медичних наук, професор, кафедри педіатрії № 2 Національної медичної академії післядипломної освіти імені П. Л. Шупика, заслужений лікар України.

Автори та видавництво доклали всіх зусиль, аби забезпечити точність наведених у даній книзі показань, побічних реакцій, рекомендованих схем застосування лікарських засобів. Однак ці відомості можуть змінюватися. Уважно вивчайте супровідні інструкції виробника щодо застосування лікарських засобів. Пацієнт та дорослі родичі чи опікуни повинні бути проінформовані про імовірні побічні ефекти будь-якого препарату

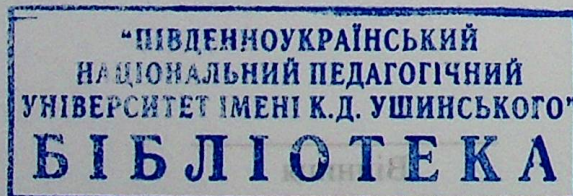
Педіатрія : підручник для студ. вищих мед. навч. закладів
П24 IV рівня акред. / за ред. проф. О. В. Тяжкої. – Вид. 5-те. випр. та допов. – Вінниця : Нова Книга, 2018. – 1152 с. : іл.

ISBN 978-966-382-695-0

У підручнику представлено матеріали з пропедевтики педіатрії (розділ I), найбільш поширених дитячих соматичних хвороб (розділ II), дитячих інфекційних хвороб (розділ III) та дитячого туберкульозу (розділ IV). Тематика підручника викладена у межах навчальної програми для студентів медичного факультету, які вивчають педіатрію на III–VI курсах. До кожної представленої теми подані питання, які мають бути засвоєні студентом при вивченні даного матеріалу, і тестові завдання з їх вирішенням для контролю засвоєння теми.

Підручник рекомендується для студентів вищих медичних закладів III–IV рівнів акредитації, а також для інтернів і лікарів.

УДК 616-053.2(075)

545141

ISBN 978-966-382-695-0

© Авторський колектив, 2006
© Авторський колектив, 2018
© Нова Книга, 2018

ЗМІСТ

Перелік умовних скорочень та позначень.....	10
Передмова.....	13
Історія педіатрії (О. В. Тяжка).....	14

Розділ 1

Пропедевтика. Особливості росту і розвитку дітей

Глава 1. Основні принципи організації лікувально-профілактичної допомоги дітям (Н. І. Горобець).....	30
Глава 2. Періоди дитячого віку (Н. І. Горобець).....	42
Глава 3. Загальні принципи обстеження і догляду за дитиною (Н. І. Горобець).....	51
Глава 4. Анатомо-фізіологічні особливості органів і систем дитини у віковому аспекті.....	59
Нервово-психічний розвиток дитини (Т. В. Мелліна).....	59
Фізичний розвиток дітей (А. М. Антошкіна).....	71
Шкіра та підшкірно-жирова клітковина (Ю. С. П'ятницький).....	78
Кісткова і м'язова системи (Т. І. Лутай).....	87
Дихальна система (Т. В. Починок).....	94
Серцево-судинна система (Т. В. Починок).....	115
Кровотворна система (О. П. Вінницька).....	138
Система травлення (А. М. Антошкіна).....	143
Сечова система (Т. І. Лутай).....	152
Ендокринна система (А. М. Антошкіна).....	159
Обмін речовин у дітей (Т. І. Лутай).....	165
Імунна система (Ю. С. П'ятницький).....	174
Глава 5. Внутрішньоутробний період та період новонародженості (Є. Є. Шунько, О. О. Костюк).....	188
Недоношені (передчасно народжені) діти (Є. Є. Шунько, Н. М. Пясецька, О. С. Яблонь, О. Т. Лакиша).....	195
Реанімаційна допомога новонародженій дитині (Д. О. Добрянський, Є. Є. Шунько).....	215
Глава 6. Харчування здорової дитини (О. В. Тяжка).....	230
Вигодовування дітей першого року життя.....	232
Харчування дітей після року.....	255
Глава 7. Аномалії конституції (діатези) або спадкова схильність до захворювань (О. В. Тяжка).....	262
Алергічний діатез.....	263
Лімфатичний діатез.....	264
Нервово-артритичний (дисметаболічний, сечоокислий) діатез.....	267

Розділ 2

Захворювання дітей

Глава 8. Захворювання новонароджених	274
Асфіксія при народженні (<i>Т. В. Кончаковська, О. Г. Суліма</i>)	274
Пологова травма (<i>Т. В. Кончаковська</i>)	282
Респіраторний дистрес-синдром новонароджених (<i>Є. Є. Шунько, О. Г. Суліма, Т. В. Кончаковська</i>)	289
Геморагічна хвороба новонароджених (<i>Є. Є. Шунько, Н. М. Пясецька, Ю. Б. Яценко</i>)	297
Неонатальні жовтяниці (<i>Є. Є. Шунько, О. Т. Лакша</i>)	301
Внутрішньоутробні інфекції, специфічні для перинатального періоду (<i>О. О. Костюк</i>)	313
Гнійно-септичні інфекції у новонароджених (<i>Є. Є. Шунько, О. О. Костюк, Ю. Ю. Краснова</i>)	332
Затримка внутрішньоутробного розвитку (<i>Н. І. Горобець</i>)	351
Глава 9. Дефіцитні захворювання, гіпо- та гіпервітамінози (<i>О. В. Тяжка</i>)	359
Рахіт	359
Спазмофілія	369
Гіпервітаміноз D	372
Хронічні розлади харчування	375
Гіповітамінози	384
Гіпервітамінози	388
Глава 10. Захворювання системи крові (<i>О. П. Вінницька, О. М. Джуринська</i>)	391
Анемії	391
Лейкози	421
Лімфоми	424
Хвороби кровоточивості	428
Глава 11. Системні васкуліти (<i>О. М. Джуринська</i>)	447
Геморагічний васкуліт	450
Вузликівий поліартеріт	453
Глава 12. Захворювання органів дихання (<i>Л. М. Казакова</i>)	457
Гострі бронхіти	457
Пневмонії	468
Хронічні неспецифічні бронхолегеневі захворювання	491
Глава 13. Захворювання серцево-судинної системи	510
Гостра ревматична лихоманка (<i>Т. В. Починок</i>)	510
Інфекційний ендокардит (<i>Т. В. Починок</i>)	523
Перикардит (<i>Т. В. Починок</i>)	531
Неревматичний кардит (<i>Т. В. Починок</i>)	535
Пролапс мітрального клапана (<i>Т. В. Починок</i>)	546
Набуті вади серця (<i>Т. В. Починок</i>)	550
Вроджені вади серця (<i>Т. В. Починок, Л. М. Казакова</i>)	555

Серцева недостатність (Т. І. Лутай).....	576
Аритмії (Ю. С. П'ятницький)	584
Вегетативні дисфункції	604
Глава 14. Системні ураження сполучної тканини (Ю. С. П'ятницький, Т. В. Починок).....	614
Ювенільний артрит	614
Системний червоний вовчак (СЧВ).....	629
Системна склеродермія.....	642
Ювенільний дерматоміозит	648
Глава 15. Захворювання органів травлення.....	655
Функціональні гастроінтестинальні розлади травного тракту у дітей (В. І. Боброва).....	655
Вроджені ензимопатії (синдром мальабсорбції) (М. М. Васюкова)	675
Гострий гастрит (М. М. Васюкова)	680
Хронічний гастрит, гастродуоденіт (М. М. Васюкова)	683
Виразкова хвороба шлунка і дванадцятипалої кишки (М. М. Васюкова)	688
Гострий панкреатит (В. І. Боброва)	693
Хронічний панкреатит (В. І. Боброва).....	697
Функціональні розлади біліарного тракту (В. І. Боброва)	700
Гострий холецистит (В. І. Боброва)	708
Хронічний холецистит (В. І. Боброва)	710
Жовчнокам'яна хвороба у дітей (В. І. Боброва)	712
Аномалії розвитку жовчного міхура і жовчовивідних шляхів (В. І. Боброва)	717
Виразковий коліт (В. І. Боброва).....	723
Кишкові паразитози (В. І. Боброва).....	730
Глава 16. Захворювання нирок і сечовивідних шляхів (Т. І. Лутай).....	746
Гломерулонефрит	746
Тубулоінтерстиціальний нефрит.....	757
Пієлонефрит.....	760
Вади розвитку нирок і сечових шляхів	768
Дисметаболічні нефропатії.....	770
Гостра ниркова недостатність	774
Хронічна ниркова недостатність	781
Глава 17. Захворювання ендокринної системи (А. М. Антошкіна).....	788
Цукровий діабет	788
Захворювання гіпоталамо-гіпофізарної системи	800
Захворювання щитоподібної залози.....	805
Захворювання прищитоподібних залоз.....	812
Захворювання наднирників	814
Ожиріння.....	817
Порушення статевого розвитку.....	822
Глава 18. Спадкові захворювання (Н. Г. Горovenко, С. В. Подольська).....	832
Загальні положення медичної генетики.....	832
Хромосомна патологія	836

Моногенна патологія.....	842
Спадкові захворювання обміну речовин.....	846
Глава 19. Імунодефіцитні стани (Ю. С. П'ятницький)	851
Глава 20. Алергічні захворювання (Ю. С. П'ятницький)	862
Клінічні форми алергічних захворювань у дітей.....	865
Бронхіальна астма.....	876

Розділ 3

Дитячі інфекційні хвороби

(С. О. Крамарев, В. О. Дорошенко)

Глава 21. Вірусні інфекції	894
Гострі респіраторні вірусні інфекції.....	894
Грип.....	896
Парагрип.....	900
Аденовірусна інфекція.....	901
Респіраторно-синцитіальна інфекція.....	905
Риновірусна інфекція.....	906
Реовірусна інфекція.....	908
Лікування дітей, хворих на гострі респіраторні вірусні інфекції.....	909
Ентеровірусні інфекції.....	910
Поліомієліт.....	910
Ентеровірусна інфекція.....	916
Зостер-вірусна інфекція.....	921
Вітряна віспа.....	921
Оперізуючий герпес.....	927
Інфекційний мононуклеоз.....	929
Кір.....	933
Краснуха.....	937
Паротитна інфекція.....	941
Гострі вірусні гепатити.....	945
Вірусний гепатит А.....	945
Вірусний гепатит Е.....	950
Вірусний гепатит В.....	951
Вірусний гепатит С.....	958
Вірусний гепатит D.....	961
Лікування дітей, хворих на гострі вірусні гепатити.....	962
Глава 22. Бактерійні інфекції	965
Дифтерія.....	965
Скарлатина.....	971
Кашлюк.....	975
Менінгококова інфекція.....	981
Гострі кишкові інфекції.....	987
Сальмонельоз.....	991

Шигельоз	996
Ешерихіози.....	1000
Ротавірусна інфекція.....	1003
Лікування дітей, хворих на гострі кишкові інфекції.....	1006
Іерсиніозна інфекція	1014
Псевдотуберкульоз	1014
Іерсиніоз (Кишковий іерсиніоз)	1018
Глава 23. ВІЛ-інфекція	1022

Розділ 4

Туберкульоз (В. І. Петренко)

Глава 24. Епідеміологія, етіологія, патогенез.....	1034
Глава 25. Клінічні форми туберкульозу.....	1048
Класифікація туберкульозу.....	1048
Клінічні форми туберкульозу.....	1048
Первинний туберкульоз	1048
Туберкульоз невстановленої локалізації.....	1048
Первинний туберкульозний комплекс.....	1050
Туберкульоз внутрішньогрудних лімфатичних вузлів	1055
Туберкульоз і материнство	1064
Вроджений туберкульоз.....	1067
Особливості перебігу туберкульозу у дітей раннього віку	1069
Особливості первинного туберкульозу у підлітків	1070
Вторинний туберкульоз	1071
Дисемінований туберкульоз легень.....	1072
Туберкульозний плеврит	1075
Туберкульоз нервової системи і мозкових оболонок.....	1078
Міліарний туберкульоз.....	1081
Характеристика туберкульозного процесу	1083
Ускладнення туберкульозу	1084
Клінічна та диспансерна категорія обліку хворого.....	1085
Глава 26. Лікування хворих на туберкульоз.....	1087
Глава 27. Профілактика туберкульозу.....	1095
Література	1102
Додатки	1106
Додаток 1. Оцінка фізичного розвитку	1107
Оцінка фізичного розвитку дітей (від народження до 5 років) на підставі “Норм зросту”.....	1107
Оцінка фізичного розвитку дітей методом центильних стандартів	1126
Середньомісячна прибавка маси тіла у недоношених новонароджених	1130

Додаток 2. Оцінка нервово-психічного розвитку	1131
Показники нервово-психічного розвитку (НПР) дітей першого року життя.....	1131
Показники НПР дітей другого року життя.....	1135
Показники НПР дітей третього року життя.....	1136
Додаток 3. Профілактичні щеплення	1137
Календар обов'язкових профілактичних щеплень.....	1137
Перелік медичних протипоказань до проведення профілактичних щеплень.....	1138
Післявакцинальні реакції та ускладнення.....	1138
Додаток 4. Оцінка новонародженого	1139
Методика оцінки гестаційного віку за шкалою Баллард.....	1139
Оцінка фізичного розвитку новонароджених дітей обох статей відповідно до терміну гестації.....	1141
Додаток 5. Деякі лабораторні показники здорової дитини	1142
Нормальні показники периферичної крові у здорових дітей різного віку.....	1142
Коагулограма.....	1143
Концентрація в сироватці крові Ig G, Ig A, Ig M, Ig E.....	1143
Абсолютний вміст та відсоткове співвідношення деяких імунних клітин здорових дітей у різному віці.....	1143
Деякі біохімічні показники сироватки крові здорової дитини.....	1144
Додаток 6. Актуальні питання в ревматології	1145
Рекомендовані протоколи лікування хворих на ЮІА усіх терапевтичних груп.....	1145
Диференціальна діагностика ЮІА у дітей.....	1149